

Z e s ł a n i e c

PISMO RADY NAUKOWEJ ZARZĄDU GŁÓWNEGO
NR 60 ZWIĄZKU SYBIRAKÓW ROK 2014

Spis treści

- **Agnieszka Czarkowska**
*„Kiedy nas już nie będzie...” –
rozmowa z Tadeuszem Chwiedziem,
prezesem Zarządu Głównego
Związku Sybiraków* 3
- **Jolanta Załączny**
*Zesłańcy syberyjscy na fotografiach
z kolekcji Wandy Umińskiej
(w zbiorach Muzeum Niepodległości
w Warszawie)* 9
- **Łukasz Koniarek**
*„Znak i karabin do ręki bierzem”
czyli wystawa o powstaniu styczniowym
i jego rządzie w Ossolineum* 27
- **Sylwia Brzyska**
*Zamknięta przestrzeń więziennej celi –
kobiety w sowieckich więzieniach
podczas II wojny światowej,
na podstawie wspomnień...* 39
- RELACJE Z ZESŁANIA**
- **Janusz Bogdan Naruszewicz**
*Wspomnienia zesłańca
do Kazachstanu* 51
- KRONIKA**
- **Witold Kowalski**
*Polska honoruje w Japonii
Bronisława Piłsudskiego* 73
- **Monika Andrasz-Mrozek**
*Japońskie szlaki
Bronisława Piłsudskiego –
galeria online Archiwum
Narodowe w Krakowie* 79
- **Wiesław Krawczyński**
Rada Naukowa Związku Sybiraków 81

Od redakcji

Ukazujący się od 1996 r. „Zesłaniec” wyraźnie zaznacza swoją obecność w dokumentowaniu losu Polaków w „syberyjskim domu niewoli”. Treściom tym, ich istocie i praktyce poświęcono już wiele artykułów opartych na zesłańczych doświadczeniach, studiach historycznych i kulturowych. Dopełniają one problem naukowego oglądu tych spraw, w który coraz częściej wpisują się historycy z syberyjskiej części Rosji, legitymujący się nierzadko świadomością swoich odległych polskich korzeni. Jak już wielokrotnie podkreślaliśmy w „notach od redakcji” artykuły te obejmują różne grupy tematyczne i mamy nadzieję, że trend ten trwać będzie nadal.

W podobnym tonie, a nawet bardziej optymistycznym, wypowiadają się Czytelnicy w listach do redakcji postulując wyjście poza martyrologiczne kręgi by ubogacić tematykę artykułów problemem polskiego dziedzictwa naukowego i gospodarczego za Uralem.

Wspominał o tym dr Tomasz Dudek w artykule poświęconym dziejom naszego kwartalnika podkreślając, że „Choć z oczywistych względów, Syberia w polskiej tradycji, historii i kulturze zawsze będzie przedstawiana jako miejsce martyrologii setek tysięcy naszych rodaków, to warto także pamiętać i o tym aspekcie polskiej obecności na tych ziemiach. [...] W wielu polskich publikacjach naukowych i popularnonaukowych dominuje bowiem postrzeganie polskiej obecności na Syberii, Kaukazie, Azji Środkowej, czy Dalekim Wschodzie, tylko przez pryzmat poniewolnych stosunków polsko-rosyjskich. A przecież w wielu przypadkach to właśnie polscy zesłańcy nie tylko inicjowali i prowadzili badania nad zamieszkują-

REGAŁ Z KSIĄŻKAMI

- Adam Czesław Dobroński, *Miasta województwa podlaskiego*, Białystok 2014
(Barbara Noworolska) 85
- Swietłana A. Mulina, Anna A. Krich, *Polacy w Zachodniej Syberii. Słownik biograficzny*, Omsk 2013
(Anna Milewska-Młynik) 88
- Piotr Derdej, *Brześć 1939*, Komorów 2013
(Tomasz Dudek) 90
- Mieczysława Łysik, *Wspomnienia z Sybiru 1940-1946*, Lublin 2013
(Małgorzata Dziura) 92
- Olga A. Ozierowa, *Poliaki zapadnoy Sibiri w ustowijach prowadzenia czrezwyczejnoy polityki w 1920-je – 1930-je gody. Monografia*, Omsk 2014
(Anna Milewska-Młynik) 95

Na okładce: Tablica memoratywna w Pietropawłowsku Kamczackim czcząca pamięć zesańca i lekarza Benedykta Dybowkiego (s. 1); pomnik Bronisława Piłsudskiego w Shiraoi na Hokkaido (s. 4).

Zeszyt opublikowany dzięki dotacji

Rady Ochrony Pamięci

Walk i Męczeństwa

Wydawca: Zarząd Główny

Związku Sybiraków,

ul. Mazowiecka 12

00-048 Warszawa, tel. 22/827 93 71

Redakcja: A. Dobroński,

A. Dzienkiewicz, W. Krawczyński,

A. Kuczyński (red. nac.), S. Sikorski,

P. Zworski

Sekretarz redakcji: M. B. Kuczyńska

Wykonawca: Skład, druk i oprawa –

QUAESTIO Przemysław Włodarczyk,

ul. Paczkowska 26; 50-503 Wrocław

Copyright nazwy „Zesłaniec”

by A. Kuczyński

Adres redakcji: ul. Bystrzycka 61/3

54-215 Wrocław, tel. 71/351 10 94

cymi wymienione obszary ludami, a także przyczynili się w znaczący sposób do zachowania ich kultury. Przykładem tego może być działalność Bronisława Piłsudskiego, brata Józefa, znakomitego badacza Sachalinu i kultury jego pierwotnych mieszkańców Ajnów”. („Zesłaniec” nr 58:2014, s. 76).

A skoro o B. Piłsudskim mowa to wspomnijmy, że ożenił się on na Sachalinie z kobietą z plemienia Ajnów, a jego potomkowie mieszkają do dzisiaj w Japonii. Pisze o tym zajmująco Witold Kowalski w tym numerze naszego kwartalnika w artykule pt. „Polska honoruje w Japonii Bronisława Piłsudskiego”, którego pomnik odsłonięto 19 października 2013 roku w Shiraoi na Hokkaido.

Uroczystość ta potwierdza zauważalny proces utrwalenia zasług tego zesańca, etnografa i patrioty w polskiej antropologii kulturowej bliski problematyce naszego dziedzictwa naukowego na Syberii. Przypominamy o tym na użytek innych rozważań z tego zakresu ujawniających się częstokroć na łamach „Zesłaniec”. W ten sposób kształtuje się przekonanie, że nasi Czytelnicy są świadkami i uczestnikami historii dawnych dziejów polsko-syberyjskich, które uwiadcniają się dzisiaj w formie trwałych znaków pamięci. Należy do nich ów pomnik na Hokkaido, pomnik B. Piłsudskiego na Sachalinie oraz monument poświęcony polskim badaczom Syberii znajdujący się w centrum Jakucka i tablica memoratywna w Pietropawłowsku Kamczackim czcząca pamięć zesańca i lekarza Benedykta Dybowkiego.

Dzięki Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, wspierającej wydawanie „Zesłaniec” włączamy się w ten sposób do realizacji idei Cypriana Kamila Norwida, że „Przeszłość jest i dziś, i te dziś dalej”.

Wiesław Krawczyński
Przewodniczący Rady Naukowej
Zarządu Głównego Związku Sybiraków